

України та захист державної незалежності, адже науково-технологічна модернізація сільського господарства дозволить забезпечити стабільний розвиток агропромислового комплексу через виробництво наукоємної продукції.

Однак, економіка держави і, особливо, сільське господарство характеризується багатьма проблемами, які ставлять під загрозу гарантування національної безпеки і потребують негайного вирішення. Виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції можливо лише при використанні досягнень науково-технічного прогресу, в основі якого лежать інноваційні процеси. Вони дозволяють вести безперервне технологічне оновлення сільського господарства, зміцнити національне виробництво та сприяти стійкому економічному розвитку держави.

Література

1. Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 №60 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738 .
2. Богомазова Т.В. Технологическая безопасность страны и условия ее обеспечения [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rae.ru/forum2012/pdf/0665.pdf> .
3. Высокотехнологичный комплекс и безопасность России: проблемы обеспечения безопасности оборонно-промышленного комплекса России / [авт. кол. : В.Л. Макаров, Б.Н. Кузык [и др.]]. – [2-е изд. , пересмотр.]. – М.: Институт экономических стратегий, 2005. – 349 с.
4. Жаворонкова Г.В. Технологічна безпека: регіональний аспект / Г.В. Жаворонкова // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону : матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2011. – С. 67-68.
5. Мазуренко О.В. Проблеми сільського господарства в контексті забезпечення його інноваційного розвитку / О.В. Мазуренко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету. – 2012. – №2 (18). – С. 248-253.
6. Ревак І.О. Інформаційна база оцінювання науково-технічної безпеки України / О.І. Ревак // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №10 (112). – С. 247-254.
7. Система економічної безпеки держави: [монографія] / Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т. проблем міжнародної безпеки ; за ред. А.І. Сухорукова ; передм. Б.М. Данилишина. – К. : Стило, 2010. – 684 с.
8. Сухоруков А.І. Науково-технічний потенціал та технологічна безпека України [Електронний ресурс] / А.І. Сухоруков. – Режим доступу : <http://www.inventure.com.ua/main/analytics/security/govsecurity/naukovo-tehnolog456chnii-potenc456al-ta-456nnovac456ina-bezpeka-ukrani> .
9. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.

УДК 338.432:657

**Вишневська О.М.,
д.е.н., професор кафедри економічного аналізу і аудиту
Дяченко О.С.,
обліково-фінансовий факультет
Миколаївський національний аграрний університет**

АГРАРНИЙ СЕКТОР: ВІДТВОРЕННЯ І ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Постановка проблеми. Реформування аграрного сектора України призвело до значного зниження темпів відтворення основного капіталу галузі. Сільськогосподарські підприємства у переважній більшості є збитковими і не можуть оновлювати основні виробничі засоби на належному, науково обґрунтованому рівні. Відбувається процес деіндустріалізації галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам функціонування галузі, відтворення і оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств присвячені праці багатьох дослідників, у т.ч. П. Гайдуцького, С. Колотухи, В. Ситника, В. Шебаніна [1-3]. Проте подальшої розробки потребують механізми інноваційного розвитку галузі.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування сутності і особливостей зміцнення матеріально-технічної бази галузі, напрямків забезпечення відтворювальних процесів на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світові тенденції щодо підвищення цін на ринках сільськогосподарської продукції загострюють конкуренцію між країнами за джерела ресурсів та факторами виробництва. За цих умов вітчизняна економіка може отримати можливості і скористатися тенденціями світових ринків, використовуючи свій потужний природно-кліматичний та людський потенціал, забезпечуючи пріоритетний розвиток аграрного сектора. При цьому ефективність сільськогосподарського виробництва суттєво залежить від стану матеріально-технічної бази підприємств та забезпечення можливостей щодо оновлення.

Забезпеченість галузі основними засобами є незадовільною, про що свідчить зменшення їх вартості відносно 1996 р. на 88,9%; в економіці України в цілому зменшення вартості основних засобів за цей період становило 30,9% (табл. 1).

Таблиця 1

Вартість основних засобів у сільському господарстві та економіці України*

Рік	Показник						
	Вартість основних засобів у \$ дол. еквіваленті до попереднього року (2000 р. до 2012 р.) %		Вартість основних засобів у \$ дол. еквіваленті до 2000 р., %		Довідково: частка сільського господарства в економіці, %		
	економіка всього	сільське господарство	економіка всього	сільське господарство	за основними засобами	За валовою продукцією	За валовою доданою вартістю
2000	95	78,5	21,6	15,2	11,6	14,5	16,2
2001	113,3	99,7	24,4	15,1	10,2	14,4	16,3
2002	104,7	91,7	25,6	13,9	8,9	13,2	14,6
2003	106,4	90,5	27,2	12,6	7,6	11	12,1
2004	111,7	97,2	30,4	12,2	6,6	10,6	11,9
2005	117,5	105,9	35,7	12,9	6	9,5	10,4
2006	122,9	99,3	43,9	12,8	4,8	8,3	8,6
2007	130,5	104,6	57,3	13,4	3,9	7,2	7,5
2008	100,9	79,6	57,8	10,7	3	7,5	7,9
2009	119,5	103,8	69,1	11,1	2,6	8,4	8,2
2010	105,6	97,7	70,2	9,8	1,86	7,3	7,2
2011	112,8	100,4	73,4	7,45	2,7	8,2	6,9
2012	116,3	114,6	75,8	6,4	1,3	6,7	6,3

* Джерело: Розроблено авторами з урахуванням джерела [5]

При цьому, якщо в економіці України в цілому, починаючи з 2001 р., спостерігається зростання вартості основних засобів, то у сільському господарстві їх вартість постійно знижується [4].

Динаміка вартісних показників забезпеченості основними засобами сільського господарства знайшла відображення у показниках капіталооснащеності та капіталоозброєності сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

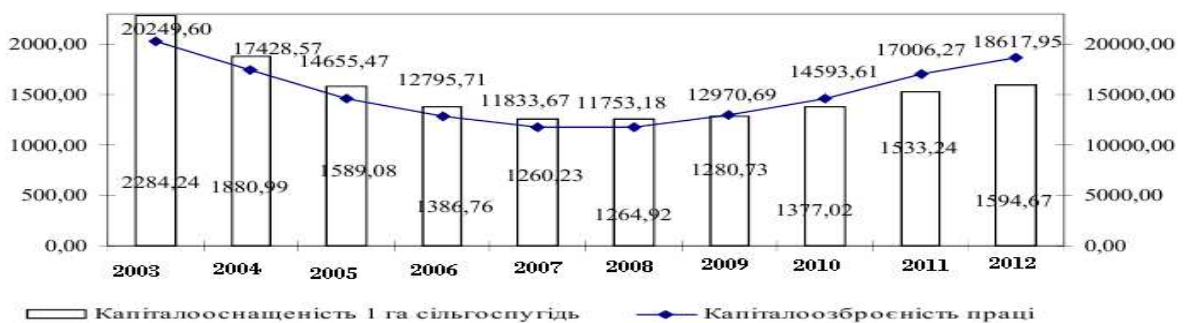

Рис. 1. Динаміка капіталооснащеності 1 га сільгоспугідь та капіталоозброєності 1 працівника у сільськогосподарських підприємствах України, грн.*

* Джерело: [6]

На кінець 2012 р. капіталооснащеність 1 га сільгоспугідь становила лише 69,8% від рівня 2003 р., а капіталоозброєність в 2012 році 1 працівника була на рівні 91,9% від показника 2003 р.

Фактична наявність основних засобів у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь значно нижча за їх нормативну потребу, зокрема, у рослинництві вона становить лише 14,3%, у тваринництві – 14,7% (табл. 2).

Таблиця 2

**Основні засоби у сільському господарстві в Україні у 2011 р.,
в розрахунку на 1 га сільгоспугідь, грн. ***

Основні засоби	Фактична наявність	Нормативна потреба	Фактична наявність до нормативної потреби, %
Будівлі, споруди, передавальні пристрої	1008,80	9297,80	11,7
Машини та обладнання	1087,80	6713,10	16,2
Транспортні засоби	264,70	1179,40	22,4
Продуктивна худоба	115,90	366,40	31,6
Багаторічні насадження	85,80	778,70	11,0
Вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та інші	136,70	886,70	15,4
Основні виробничі засоби, всього	2779,70	19222,10	14,5
Рослинництва	1742,50	12167,0	14,3
Тваринництва	1037,20	7055,10	14,7

*Джерело: Розроблено авторами з урахуванням джерела [6]

Поряд із скороченням вартісних показників забезпеченості сільського господарства основними засобами знижуються і кількісні, зокрема, потужності машино-тракторного парку. Так, за період 2009-2011 рр. кількість тракторів всіх марок знизилась на 47%, зернозбиральних комбайнів – на 43,6%, сівалок – на 41%, доїльних установок – на 68,5%. (табл. 3).

Таблиця 3

Наявність тракторів і сільськогосподарських машин у сільськогосподарських підприємствах у 2009-2011 роках, на кінець року, одиниць*

Вид техніки	Рік		
	2009	2010	2011
Трактори всіх марок, включаючи трактори, на яких змонтовані машини	186767	177401	168532
Трактори, на яких змонтовані машини	16814	15601	14741
Тракторні причепи	100037	91562	84968
Сівалки усіх видів	85155	81810	77807
Картоплесаджалки	3207	2885	2664
Комбайни: зернозбиральні	41032	39091	36783
кукурудзозбиральні	3637	3174	2857
Кормозбиральні	11300	9978	8967
Льонозбиральні	820	716	631
Картоплезбиральні	1547	1360	1257
Бурякозбиральні машини (без гичко збиральних)	6583	5774	5083
Жатки валкові	18926	17571	16332
Сінокосарки тракторні	11351	10618	9983
Дошувальні машини та устаткування (без поливних)	4314	4295	4145
Доїльні установки та агрегати	12650	11367	10547
Роздавачі кормів: для великої рогатої худоби	6099	5542	5219
для свиней	1201	1007	1043
Транспортери для прибирання гною	32362	28825	26387

*Джерело: Розроблено авторами з використанням джерела [7]

У результаті, збільшується завантаженість сільськогосподарської техніки у розрахунку на гектар ріллі та посівних площ сільськогосподарських культур (рис. 2).

Якщо у 2005 р. на 1000 га ріллі припадало 14 тракторів, то у 2012 р.– 9. Аналогічна ситуація спостерігається і щодо завантаженості зернозбиральних, кукурудзозбиральних і льонозбиральних комбайнів. Виключенням є збільшення за вказаний період кількості картоплезбиральних комбайнів та бурякозбиральних машин, що пов'язане зі зміною галузевої структури сільськогосподарських підприємств.

Рис. 2. Наявність сільськогосподарської техніки у розрахунку на 1000 га ріллі або 1000 га посівів окремих культур в динаміці*

* Джерело: [6]

Через технічні несправності та фізичне спрацювання в Україні щорічно не використовується 25-35% тракторів, комбайнів та інших машин, що призводить до порушень технологій виробництва продукції та втрат майже третини врожаю. Так, парк наявних комбайнів зношений на 82%. У результаті щорічні втрати зерна від несвоєчасного збирання зернових і зернобобових досягають від 2,5 до 3,4 млн. т [7].

Чинниками, які негативно впливають на забезпеченість сільськогосподарських підприємств основними засобами, є повільне введення у дію нових потужностей для тваринницької галузі; зниження обсягів виробництва вітчизняної техніки у 2009 р. через фінансово-економічну кризу; високий рівень імпортої залежності у ресурсозабезпеченні.

Натомість, чітко не простежується зв'язок між введенням у дію потужностей для свинарства та рентабельністю виробництва. Наприклад, у 2009 р. при від'ємній рентабельності вирощування свиней на м'ясо на рівні -14,4% було введено в дію потужностей на 11 тис. місць, за рентабельності на рівні 14,9% у 2011 р. – 10 тис. місць.

Нагальною потребою є розробка та проведення ефективної державної технічної політики у галузі, метою якої повинно бути відновлення його матеріально-технічної бази.

Виробничі потужності і основні виробничі засоби, як основа потенціалу підприємства, взаємозалежні між собою. Виробнича потужність виражає можливість основних засобів підприємства щодо виробництва ними обсягу продукції, а основні виробничі засоби – вартість (ціну) виробничих потужностей. Таким чином, вони доповнюють одна одну і при вивченні їх необхідно розглядати у комплексі. Тому вивчення рівня використання виробничої потужності необхідно пов'язувати зі структурою основних виробничих засобів і такими показниками, як коефіцієнт спрацьованості, придатності, а не тільки розглядати як потужність на початок року, нововведенні, виведенні, на кінець року і середньорічні; ув'язувати з регіональними та екологічними аспектами розвитку [8].

Це обґрунтовується тим, що безпосередню участь у процесі виробництва приймає активна частина основних засобів виробництва (виробничих засобів) і продуктивність (потужність) є у залежності від її придатності і бере участь у виробництві продукції.

Висновки з даного дослідження. Негативний вплив кризових явищ у галузі може загрожувати продовольчій, а відтак, і національній безпеці в цілому. Тому пошук науково обґрунтованих напрямів щодо мінімізації впливу подолання негативних явищ і процесів, обґрунтування і розробка дієвою інструментарію є актуальним завданням для вітчизняної економічної науки. Необхідно посилити державний контроль за формуванням цін на підприємствах переробної галузі та підприємствах-виробниках основних засобів для сільського господарства, особливо в торгово-посередницьких та фінансових структурах. Вкрай важливою є бюджетна підтримка аграріїв через дотування сільськогосподарської продукції, тобто застосування практики розвинутих країн. Ключовим стає питання оновлення матеріально-технічної бази на інноваційній основі. Важливу роль у цьому процесі може відіграти лізинг, який позитивно зарекомендував себе у світовій практиці.

Література

1. Підлісецький Г.М. Підвищення рівня фондооснащеності аграрного виробництва як основа зростання його ефективності / Г.М. Підлісецький, М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 21-28.

2.Щодо напрямів підвищення ефективності використання основних засобів виробництва / В.С. Шебанін, В.В. Лагодієнко // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2002. – Вип. 51. – С. 56-57.

3.Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К. : ІАЕ УААН, 2010. – 435 с.

4. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/449/>.

5. Сільське господарство України за 2012 рік: стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2013. – 52 с.

6. Звіт про науково-дослідну роботу «Методологія аналізу, оцінки та відтворення основного капіталу, формування інфраструктури матеріальних і нематеріальних ресурсів». – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012 р. – С. 78

7. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2011 році: стат. бюлетень. – К. Держкомстат України, 2012 – 386 с.

8. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наукова доповідь / за заг. ред. акад. НААН П.Т. Саблука. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 113-114.

УДК 334.754:330.341.1

Кавтиш О.П.,
к.е.н., доц. кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України «КПІ»

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Закономірно і об'єктивно сучасна економічна система перетворилась на складну відкриту і динамічну у своєму розвитку техноструктуру, основу якої давно становлять не традиційні ресурси, а знання, інформація, техніка і технологія. Вони – той головний ресурс, який забезпечує трансформацію всієї економіки у напрямку до формування постіндустріального суспільства. Ці якісні нові технологічні принципи функціонування наповнили новим змістом усі сфери суспільної життєдіяльності. Проте, найголовніше полягає у тому, що за своєю природою складові сучасного знанневого (технологічного, інноваційного) суспільства потребують концентрації зусиль усіх суб'єктів господарювання не лише у сфері їх використання, а й активного формування, забезпечення їх внутрішньої відкритості і соціальної мобільності. І головна роль у даних процесах належить корпоративному бізнесу, оскільки він є тією частиною економічної системи, що, по-перше, за своєю суттю є інноваційною структурою; і, по-друге, здатна досить самодостатньо забезпечувати подальший науково-технологічний прогрес суспільства, активізуючи у даному напрямку усіх господарюючих суб'єктів.

У прагненні захопити важелі економічної та ринкової влади, корпорації змушені швидко реагувати на зміни споживчого попиту і вимоги соціально-економічної реальності, де конкуренція відбувається між наукомісткими високотехнологічними виробництвами. І тому вони стають такими, орієнтуючи та концентруючи всі свої зусилля на «виживання» в умовах інноваційної конкуренції.

Особливої актуальності питання активізації інноваційної діяльності суб'єктів корпоративного сектору набуває в умовах посилення глобалізаційних зв'язків та виходу інновацій за суто національні кордони. Корпорації активно пристосовуються до таких процесів і, по суті, стають головними суб'єктами їх реалізації, формуючи поле конкурентних переваг як для себе, так і для своїх країн.

Саме тому країни, які сформували потужний корпоративний сектор і створили стимули для його інноваційної діяльності, сьогодні виступають найактивнішими та економічно сильнішими суб'єктами світових ринків, провідниками інноваційних процесів, диктуючи умови менш розвиненим економікам. Ті ж, що не спромоглись забезпечити належні умови трансформації власності до корпоративної форми та не провадили комплексних інноваційних реформ, залишаються на узбіччі глобальних інноваційних (і загальноекономічних) процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи вивчення сутності інновацій, їх ролі у сучасних економічних системах досліджуються у працях М.Д. Кондратьєва, Б. Лундвалла, М. Портера, М.І. Туган-Барановського, І. Фішера, І. Шумпетера. Проблематика інноваційної діяльності та її активізації у структурі національного господарства, зокрема, шляхом підвищення ролі у цих процесах корпоративного бізнесу, розглядається у роботах О.І. Амоші, Ю.М. Бажала,